

MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLÂHİYAT ANABİLİM DALI
İSLAM MEZHEPLERİ TARİHİ BİLİMDALI

HORASAN MU‘TEZİLESİ VE EBU’L-KÂSİM EI-KA‘BÎ’NİN HAYATI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan: Yunus Kaplan

Danışman: Doç. Dr. Mazlum Uyar

İstanbul, 2006

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	I
KISALTMALAR.....	1

GİRİŞ MU'TEZİLE KAVRAMI VE MU'TEZİLE İSMİNİN KAYNAĞI

BİRİNCİ BÖLÜM MU'TEZİLE'NİN DOĞUŞU VE GENEL GÖRÜŞLERİ

1.1. Mu'tezile'nin Doğuşu	9
1.1.1. Mu'tezile'nin Doğuşunu Hazırlayan Sebepler.....	9
1.1.1.1. Siyasi Ortam	9
1.1.1.2. Mezhep Hareketlerinin Etkisi.....	15
1.1.1.2.1. Hâriciler.....	15
1.1.1.2.2. Mürcie.....	17
1.1.1.3. Emevi-Haşimi Mücadelesi	19
1.2. İlk Mu'tezilî Fikirlerin Teşekkülü	20
1.2.1. Mu'tezile ve Beş Esası	22
1.2.1.1. El-Menziletü Beyne'l-Menziletayn	22
1.2.1.2. el-Va'd ve'l-Va'id.....	27
1.2.1.3. El-Emru bi'l-Ma'rûf ve'n-Nehyu ani'l-Münker	29
1.2.1.4. Tevhid.....	30
1.2.1.5. el-Adl	31

İKİNCİ BÖLÜM HORASAN BÖLGESİ VE MU'TEZİLE'NİN YAYILIŞI

2.1. Bölgenin Genel Yapısı.....	35
--	-----------

2.1.1. Coğrafi Durum.....	35
2.1.2. Sosyo-Politik Durum.....	37
2.1.2.1. Tahiriler	38
2.1.2.2. Saffariler.....	40
2.1.2.3. Sâ mâniler	41
2.1.2.4. Büveyhiler.....	42
2.1.3. Ekonomik Durum	43
2.1.4. Mezhep Hareketleri	45
2.1.4.1. Hâricilik	46
2.1.4.2. Şîilik	47
2.1.4.3. Mürcie	48
2.2. Horasan'da Mu'tezile'nin Yayılışı ve Önde Gelen Âlimler	48

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

EBÜ'L-KÂSİM EL-KA'BÎ:HAYATI VE GÖRÜŞLERİ

3.1. KA'BÎ'NİN YAŞADIĞI DÖNEME GENEL BİR BAKIŞ VE HAYATI	57
3.2. Ka'bî'nin Hayatı ve Eserleri.....	60
3.2.1. Hayatı.....	60
3.2.2. Eserleri	65
3.3. Diğer Disiplinlerle İlişkisi.....	74
3.4. KA'BÎ'NİN GÖRÜŞLERİ.....	77
3.4.1. Allah Anlayışı.....	78
3.4.1.1. Tevhid	78
3.4.1.2. Allah'ın sıfatları	79
3.4.1.2.1. Zâtî Sıfatlar	83
3.4.1.2.1.1. İlim	84
3.4.1.2.1.2. İrade.....	85
3.4.1.2.1.3. Kudret	89
3.4.1.2.1.4. Kelâm Sıfatı ve Halku'l-Kur'an	89
3.4.1.2.2. Fiili Sıfatlar	91
3.4.2. Âlem Anlayışı.....	92
3.4.2.1. Atom (Cevher)	93
3.4.2.2. Cisim	96

3.4.2.3. Araz	97
3.4.2.4. Hareket ve Sükün.....	98
3.4.3. İlahi Adalet	99
3.4.4. Aslah Prensibi	99
3.4.5. İnsanın Fiilleri	100
3.4.6. İstitaat	105
3.4.7. Bilgi Teorisi	106
3.4.8. Ruyetullah	106
3.4.9. Ecel.....	109
3.4.10. Kaza Ve Kader.....	111
3.4.11. Büyük Günah İşleyeninin Durumu.....	112
3.4.12. İmamet	115
SONUÇ	117
BİBLİYOGRAFYA	121